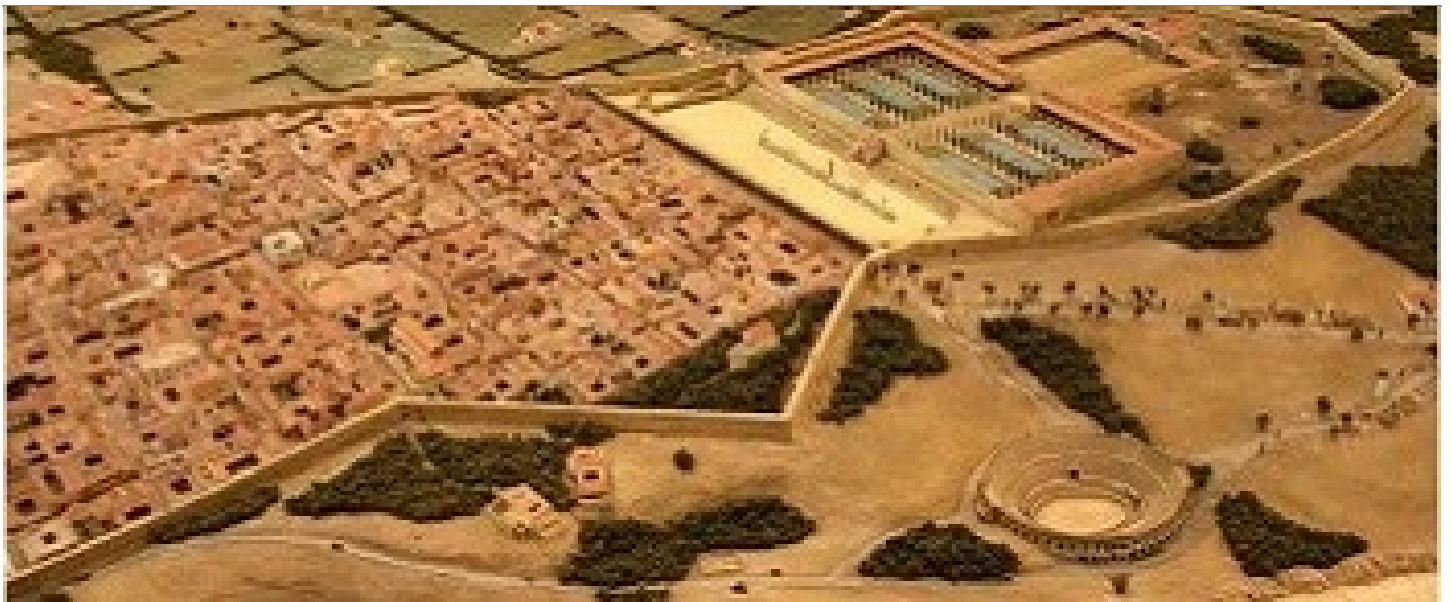

Quan Tàrraco era l'altra capital de l'imperi

Autor: Marc Pons

Data de publicació: 15-11-2019

Reproduïm l'article d'En Marc Pons del dia 30 de juny del 2019 a elnacional.cat sobre Tàrraco, Tarragona i el principat i Regne de Tarragona.

Tàrraco, any 26 aC, Caius Octavius Turinus Augustus, princeps (home principal) de la República romana nomenat pel Senat, s'establia a Tàrraco. En aquell moment Octavi August ja era un dels homes més prestigiosos i més poderosos de Roma: havia aconseguit posar fi a un llarg període de guerres civils i havia restat en solitari al cim de la jerarquia militar romana. Durant dos anys (entre el 26 aC i el 25 aC) Octavi, amb el pretext de les guerres càntabres, posaria ?a propòsit? distància geogràfica amb el Senat i governaria una part molt important dels afers romans des de Tàrraco, convertint-la en l'altra capital de facto de l'estat romà: en "l'altra Roma".

Qui va fundar Tàrraco?

Tàrraco havia estat fundada l'any 218 aC (quasi dos segles abans) pels generals romans Gneu i Lucius Corneli Escipió, en temps de la Segona Guerra Púnica (218 aC – 202 aC). Les legions dels germans Escipió havien desembarcat poc abans a Empúries per tallar la comunicació entre l'avantguarda i la rereguarda cartaginesa. És a dir, entre els cèlebres elefants d'Anníbal Barca, que avançaven imparables en direcció a Roma, i Qart Hadash, l'actual Cartagena i la principal base militar cartaginesa a la península Ibèrica. El desembarcament dels Escipions i les seves legions culminaria amb la fundació del primer i més important quarter militar romà a la península Ibèrica.

Octavi August, cap al 30 aC. Museu Capitolí de Roma / Font: Wikimedia Commons

Els romans van ser els primers pobladors de Tàrraco?

Els textos dels conqueridors romans són, precisament, els que revelen l'existència d'una ciutat anterior. No són els més antics, però sí els més precisos. Revelen l'existència d'una ciutat nord-ibèrica, que algunes fonts anomenen Kesse i d'altres Tàrrakon, situada, poc més o menys, al voltant de l'actual Tàrraco Arena (l'antiga plaça de

bous). Aquella ciutat, que feia la funció de capital de la nació nord-ibèrica dels cossetans, desapareixeria poc després. Els textos redactats pels vencedors detallen que prop de Kesse ?o de Tàrrakon? es va lliurar una batalla i que les legions de Roma van infligir una contundent derrota a un exèrcit aliat iberocartaginès, que explicaria aquella sobtada desaparició.

Maqueta de Tàrraco. Museu Nacional Arqueològic de Tarragona.
Font: Wikimedia Commons

El campament romà

El campament romà seria la gènesi de Tàrraco. Aquell campament primigeni no seria construït sobre l'antiga Tàrrakon, sinó sobre la terrassa més elevada. Els primers pobladors de Tàrraco (la de fundació romana) serien els oficials i els soldats conqueridors i una massa de proveïdors de les legions (d'orígens diversos) que s'establien al voltant dels grans campaments: des d'arquitectes fins a prostitutes, passant per fusters, ferrers, picapedrers, basters i comerciants de roba, d'aliments i d'alcohols. En canvi, els habitants de Tàrrakon (la de fundació nord-ibèrica) serien espoliats i esclavitzats, i el testimoni de la seva existència es perdria en la nebulosa de la història.

La Tàrraco que va trobar Octavi August

Quan Octavi August va arribar a Tàrraco (l'any 26 aC), el campament primigeni havia evolucionat cap a ciutat, sense perdre la naturalesa militar que havia impulsat la seva creació. Probablement aquest seria el motiu de l'elecció d'Octavi August. No seria la climatologia local, que l'emperador Adrià (un segle i mig després) glosaria amb la cita "Tarraco civitas ubi ver aeternum est" (Tàrraco és la ciutat on la primavera és eterna). El que va atraure Octavi August, general de les legions de Roma, va ser molt probablement la seva traça casernària i tavernària: als antípodes de Roma i de les seves intrigues palatines. Paradoxalment, seria el mateix Octavi August el que la transformaria urbanísticament per apropar-la a Roma. Per convertir-la en "l'altra Roma".

Mapa de la República de Roma en temps d'Octavi August / Font: Wikimedia Commons

La Tàrraco que va construir Octavi August

Octavi August seria l'impulsor dels grans canvis urbanístics a Tàrraco: la zona casernària seria transformada en el centre polític, administratiu i religiós de la ciutat i de la província: la Hispània Citerior, que abastava la meitat nord de la península Ibèrica. En aquell solar s'hi va construir el Fòrum Provincial, el gran edifici que concentrava totes les dependències de govern de la província. I els seus espais annexos: els recintes de culte (els temples) i el circ (l'estadi on se celebraven les curses de quàdrigues). Una curiosa concentració de política, religió i espectacle que explica l'arquitectura del poder en aquella societat. I que explica que l'herència romana va més enllà de la llengua.

La Tàrraco d'Octavi August

El procés de transformació urbanística de la ciutat té una curiosa relació amb la cursa política d'Octavi. Va arribar a Tàrraco com un autèntic heroi: acabava de liquidar els pintorescs Marc Antoni i Cleopatra, rivals que, hàbilment, havia presentat com la gran amenaça a la República. I, molt oportunament als seus interessos, havia restat com l'únic general que contrapesava el Senat. A Tàrraco planificaria la seva acció definitiva: l'assalt al poder que el convertiria en el primer emperador de la història de Roma. Tàrraco seria el quarter d'hivern d'Octavi. I la transformació urbanística de la ciutat ?amb càrrec a l'erari públic, naturalment? seria l'eina publicitària que l'havia de conduir al poder.

Mapa del «Conventus Tarraconensis», cartografiat per Heinrich Kiepert
(mitjans del segle XIX) / Font: Biblioteca Nacional d'Espanya

La Tàrraco que va deixar Octavi August

Tàrraco en va sortir molt reforçada. A partir del fet es consolidaria com la gran ciutat romana de la península Ibèrica: creixements econòmics i demogràfics imparables. Abandonaria, definitivament, la seva traça casernària i tavernària i les elits locals (una curiosa fusió entre les oligarquies nord-ibèriques pro-romanes i les classes funcionals i mercantils

originàries de la metròpoli) invertirien grans quantitats de la seva butxaca (amb l'evident propòsit d'obtenir un benefici polític personal) en la construcció d'elements urbans de tota mena; naturalment inspirats en la metròpoli de la lloba capitolina. Dos segles més tard assoliria la xifra de 30.000 habitants que la situaria entre les grans urbs de l'imperi.

La ressaca romana

Després arribarien les grans crisis (segles III i IV) que anticipaven la desintegració de l'imperi romà. L'emperador Constantí, a la recerca desesperada d'un element de cohesió social que havia d'evitar el que era inevitable, oficialitzaria la religió cristiana (313) i Tàrraco seria convertida en la seu diocesana del Conventus Tarraconensis (la subdivisió provincial que dibuixa, amb una sorprenent precisió, l'actual mapa de Catalunya i la meitat nord del País Valencià). Durant aquest període Tàrraco seria, possiblement, una de les ciutats pioneres del fenomen de la gentrificació: es convertiria en una ciutat-palau habitada quasi exclusivament per les seves classes dirigents.

Mapa de Catalunya. Fragment d'un mapa de la península Ibèrica.

Font: Cartoteca de Catalunya

El principat de Tarragona

La capitalitat de Tàrraco, bé sigui com a capital provincial, bé sigui com a capital de facto (si més no, co-capital) de l'imperi que ja es dibuixava durant l'estada d'Octavi August, la prestigiaria per sempre. Fins i tot, durant els quatre segles d'abandonament en l'etapa de dominació àrab (718-1116). Quan el comte independent Ramon Berenguer III la va recuperar, va restaurar la seu arquebisbal. I va crear el principat de Tarragona, que va lliurar al guerrer viking Robert d'Hauteville, o d'Aguiló. Aquell principat (derivat d'home principal) acabaria de manera prematura i precipitada, després d'una cruenta guerra civil local entre els partidaris dels Hauteville i els de l'arquebisbe Tort.

El regne de Tarragona

Però les fonts posteriors esmenten sovint "el regne de Tarragona". A partir del 1150 els comtes independents de Barcelona van ser també reis d'Aragó. Un títol que a Catalunya no tenia cap poder efectiu, però que carregava de raons els Berenguer (la nissaga comtal barcelonina) en les seves freqüents disputes amb la classe baronial catalana. I llavors és quan es dispara la pregunta: si Aragó hagués acabat engolida per Castella i per Navarra, abans de la unió dinàstica amb Barcelona (que la va salvar de desaparèixer), el comtat independent de Barcelona s'hauria transformat, inevitablement, en el regne de Tarragona?

Tarragona. Diumenge, 30 de juny de 2019

Marc Pons

https://www.elnacional.cat/ca/cultura/marc-pons-tarraco-capital-imperi_399286_102.html